

مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی آتی؛ آزمون نقش تعدیلگر کیفیت کنترل‌های داخلی

محسن حمیدیان

نویسنده مسئول: گروه حسابداری، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
m.hamidian1348@iau.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۰۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۰۵

چکیده

مطالعه حاضر به بررسی نقش تعدیل‌کنندگی کیفیت کنترل داخلی بر رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی آتی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته است. روش پژوهش این تحقیق از نظر ماهیت و محتوا از نوع همبستگی است، که با استفاده از داده‌های ثانویه مستخرج از صورت‌های مالی شرکت‌ها نمونه به تحلیل رابطه بین متغیرها می‌پردازد. در گام بعد؛ به منظور یافتن پاسخ سؤالات طرح شده؛ اطلاعات ۹۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران که برای یک قلمروی ده ساله (از ابتدای سال ۱۳۹۲ تا پایان سال ۱۴۰۱) انتخاب شده بودند، استخراج و آزمون‌های آماری لازم بر روی آنان صورت گرفت. یافته‌های پژوهش بیان داشت که بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی آتی رابطه مثبت و معناداری وجود داشته و کیفیت کنترل داخلی بر رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی آتی؛ نقش تعدیل‌کنندگی ندارد. **واژه‌های کلیدی:** کیفیت کنترل داخلی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، عملکرد مالی آتی.

۱- مقدمه و بیان مسئله

چندین دهه است که مسئولیت‌های اجتماعی شرکت‌ها در دنیای غرب محل بحث و نظر می‌باشد و در این زمینه پیشرفت‌های عظیمی نیز، چه در زمینه مطالعات و قوانین و چه در زمینه افکار عمومی حاصل شده است، اما در آسیا، شرکت‌های زیادی به این موضوع نپرداخته‌اند. این در حالی است که جهانی‌سازی نه تنها موجب شده است مشتریان و صنایع به هم نزدیک شوند بلکه فلسفه‌ها و نگرش‌ها را نیز به یکدیگر نزدیک کرده است. مطالعات مسئولیت اجتماعی شرکتی در حال رشد می‌باشد و هر روزه ابعاد تازه‌ای از آن در علم مدیریت و حسابداری مورد کنکاش واقع می‌گردد؛ اما در سطح ملی و در ادبیات مدیریتی ایران تاکنون مهجور باقی مانده است (مونیا و همکاران^۱، ۲۰۲۲).

هر چند که در ایران، شرکت‌ها و مؤسساتی اعم از خصوصی و دولتی وجود دارند که تکلیف اجتماعی بنگاه را در کسب و کار خود ترویج داده‌اند (به طور مثال شرکت‌های زیادی در کشور ایران به مسائل محیط زیست به عنوان یک فعالیت حیاتی نگاه می‌کنند و به آن به شدت پایبند می‌باشند) اما علی‌رغم این فعالیت‌ها هیچ‌گونه شناخت مناسبی از کلیت موضوع وجود ندارد (علی کریم فته، ۱۴۰۱).

مشکل دیگری که می‌توان به آن اشاره نمود این است که فرهنگ ایران به شدت متأثر از مذهب می‌باشد و آموزه‌های اخلاقی ناشی از مذهب به شدت بر طرز نگرش و تصمیم‌گیری‌ها و رفتارهای مدیران ایرانی تأثیرگذار می‌باشد و آمیخته شدن این موضوع با احساسات ملی نزد مدیران باعث می‌شود در پاره‌ای موارد تصمیم‌گیری‌ها سخت‌تر گردند. از طرفی تداخل امور مربوط به اخلاقیات و رفتارهای بشردوستانه با بحث‌های مالی و حتی ادامه حیات بنگاه‌ها تصمیم‌گیری را برای مدیران در پاره‌ای موارد پیچیده می‌کند و نه تنها موجب رفتارهای غیر یکسان و شاید متضاد شرکت‌ها در شرایط مشابه می‌گردد؛ بلکه موجب رفتارهای نامتناسب مدیران یک شرکت در بستر زمان نیز می‌شود (اشرفی و همکاران، ۱۳۹۸).

مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها به ارائه روش‌هایی می‌پردازد که سازمان‌ها در فضاهای کسب و کار خود به آن عمل می‌کنند و پاسخگوی توقعات جامعه، انتظارات تجاری، قانونی، اخلاقی و اجتماعی آنان هستند. چرا که سازمان‌ها مسئولیت‌های بزرگی در زمینه اجتماعی، اقتصادی و محیطی در قبال کارکنان، سهامداران، مشتریان، دولت، تامین‌کنندگان و تمامی ذینفعان خود بر عهده دارند (نیروانوتو و همکاران، ۲۰۲۱).

بدون شک، چنانچه افراد، گروه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات مختلف جامعه، خود را نسبت به رویدادها، اتفاقات و بحران‌های مختلف مسئول دانسته و هریک در حدود مسئولیت و حیطه کاری خویش در حل بحران‌های فوق تلاش نمایند، بسیاری از مشکلات کاسته شده و جامعه سالم و آرامی به وجود خواهد آمد (مددی، ۱۳۹۸).

به عبارت دیگر، سازمان به هر نحوی که عمل کند، عملکردش روی جامعه تأثیر می‌گذارد. سازمان‌هایی که نتوانند خود را با این شرایط تطبیق دهند، در عرصه عمل موفق نخواهند بود. از این رو سازمان‌ها برای آنکه بتوانند جایگاه خود را در جامعه حفظ نموده یا ارتقاء بخشند، به نحوی که باعث ادامه بقای آنها و موفقیت‌شان در کار شود، لازم است که به مسئولیت اجتماعی توجه لازم را داشته باشند. بنابراین مسئولیت اجتماعی سازمان‌ها عامل اساسی، بقای هر سازمان است (دان و هونگ^۲، ۲۰۲۴).

شرکت‌ها و موسسات در جامعه‌ای کار می‌کنند که آن جامعه برای آنها فرصت‌های مختلفی را جهت کسب سود و تحقق اهدافشان ایجاد کرده است، در مقابل این رفتار جامعه، سازمان‌های مذکور نیز باید متعهد باشند که نیازها و خواسته‌های جامعه را آن‌گونه که مورد توجه ذینفعان است، برآورده کنند. مسئولیت اجتماعی در سطح وسیعی مورد پذیرش قرار گرفته و معنای آن حوزه‌هایی چون ایمنی، محصول، صداقت در تبلیغات، حقوق کارکنان، پایداری محیط زیست، رفتار اخلاقی و مسئولیت‌های جهانی را در بر می‌گیرد (مونیا و همکاران، ۲۰۲۲) و ذینفعان وسیعی از کارکنان، مشتریان، جوامع، محیط زیست، رقبا، شرکای تجاری، سرمایه‌گذاران، سهامداران و دولت‌ها را شامل می‌شود. در عرصه رقابت شرکت‌ها برای کسب مزیت رقابتی، خلق ارزش برای مشتریان و جلب رضایت آنها، می‌کنند (چیونگ^۳، ۲۰۱۶).

نظر به اهمیت مبانی نظری طرح شده این سؤال بوجود می‌آید که آیا بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی آتی ارتباطی وجود داشته و کیفیت کنترل‌های داخلی می‌تواند این ارتباط را تحت تأثیر خود قرار دهد؟

مبانی نظری پژوهش

مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت، تعهدات و وظایفی است که واحدهای تجاری در برابر جامعه دارند. این تعهدات شامل تعهدات و وظایفی است که واحدهای تجاری نسبت به اقتصاد،

³ Cheung¹ Mounia et al² Dan & Hong

جامعه، محیط زیست، بهبود زندگی و سلامت شهروندان و سایر ذینفعان به عهده دارند (اسمعیل پور، ۱۳۹۵).

موضوعاتی چون کنترل آلودگی‌های زیست محیطی، ایمنی و سلامت محیط کار، ایجاد فرصت‌های برابر شغلی برای اقلیت‌ها و زنان، ارتقای کیفیت محصولات شرکت، رعایت حقوق بشر و کارگر از جمله انتظاراتی است که در چند دهه اخیر به عنوان مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها در قبال جامعه از سوی مراجع قانونی و ذینفعان مورد توجه بوده است. عدم رعایت وظایف، تا حد زیادی تداوم فعالیت شرکت‌ها را تحت تاثیر خود قرار خواهد داد (اشرفی و همکاران، ۱۳۹۸). مطالعات اخیر نشان می‌دهد که شرکت‌های با مسئولیت اجتماعی، عملکرد متفاوتی نسبت به سایر شرکت‌ها در عملکرد و گزارشگری مالی دارند و می‌توانند اطلاعات سودمندی را برای افزایش ارزش شرکت و عملکرد مالی ارائه کنند. در این مسیر؛ تبیین شده است که مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها به سادگی ظهور مشکلات نمایندگی در داخل شرکت است. از طرفی افشای مسئولیت اجتماعی تنها، دقت، تجزیه و تحلیل پیش‌بینی را بهبود می‌بخشد (صراف و همکاران، ۱۳۹۷). کنترل داخلی، یک رویداد یا وضعیت خاص نیست، بلکه مجموعه‌ای از اقدامات متوالی و فراگیر است که به همه فعالیت‌های سازمان نفوذ و تسری پیدا می‌کند. این اقدامات در گستره عملیات یک سازمان و به شکلی مستمر روی می‌دهد. آن‌ها در مسیری که مدیریت سازمان را اداره می‌کند و پیش می‌برد، به صورتی فراگیر و جدایی‌ناپذیر از آن وجود دارند. مدیران موسسات و سازمانها توجه وافری به سیستم‌های کنترل داخلی دارند (احسان و همکاران^۱، ۲۰۱۲).

زیرا مدیران به خوبی می‌دانند در نبود یک سیستم کنترل داخلی اثر بخش، تحقق رسالت اصلی شرکت، حفظ سودآوری و به حداقل رساندن رویدادهای غیر منتظره بسیار مشکل است و سیستم کنترلی وسیله ایست که موجب می‌شود، نسبت به ارقام و اطلاعات حسابداری اطمینان بیشتری بیابند و اعداد و اطلاعات مذکور را مبنای تصمیمات خود قرار دهند (شهباز و همکاران^۲، ۲۰۲۰). همچنین آنان را مطمئن می‌سازد که سیستم و روش‌های صحیح مالی و اداری در داخل موسسه ایشان به طور کامل اجراء می‌شود. از طرفی مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت، تعهدات و وظایفی است که واحدهای تجاری در برابر جامعه دارند. این تعهدات شامل تعهدات و وظایفی است که واحدهای تجاری نسبت به اقتصاد، جامعه، محیط زیست، بهبود زندگی و سلامت شهروندان و سایر ذینفعان به عهده دارند (نبروانتو و همکاران، ۲۰۲۱). از این منظر؛ بررسی نقش تعدیل‌کننده

کیفیت کنترل داخلی در رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران اهمیت و ضرورت خود را نشان می‌دهد.

پیشینه پژوهش

پیشینه داخلی

حسینی (۱۳۹۹) به بررسی اثر مسئولیت اجتماعی راهبردی بر عملکرد مالی و ضریب واکنش سود شرکت‌ها پرداخت. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها بر ضریب واکنش سود، تأثیر مثبت دارد. همچنین، مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها بر نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام تأثیر معنی‌داری ندارد، اما بر بازده دارایی‌ها تأثیر مثبت دارد.

شهریان (۱۴۰۲) به بررسی رابطه مسئولیت اجتماعی شرکت و عملکرد شرکت در شرکت‌های کوچک و متوسط شهرک صنعتی شهرستان نیشابور با نقش میانجی مدیریت منابع انسانی سبز پرداخت. نتیجه مدل یابی معادلات ساختاری نشان داد؛ مسئولیت اجتماعی شرکت بر عملکرد شرکت‌های کوچک و متوسط شهرک صنعتی شهرستان نیشابور تأثیر مثبت و معنادار دارد و مسئولیت اجتماعی شرکت بر مدیریت منابع انسانی سبز شرکت‌های کوچک و متوسط شهرک صنعتی شهرستان نیشابور تأثیر مثبت و معنادار دارد. علی کریم‌قله (۱۴۰۱) به بررسی تاثیر ابعاد مسئولیت اجتماعی بر عملکرد سازمانی با نقش تعدیلگر اعتبار سازمان پرداخت. نتایج نشان داد ابعاد مسئولیت اجتماعی شرکت شامل مسئولیت اجتماعی نسبت به جامعه، کارکنان و مشتریان بر عملکرد شرکت‌های صنایع غذایی تاثیر مثبت و معناداری دارد، به علاوه متغیر اعتبار سازمانی این روابط را تعدیل می‌کند. حسینی (۱۴۰۱) به بررسی مسئولیت اجتماعی شرکت، رقابت صنعت و عملکرد شرکت پرداخت. وی بیان داشت مسئولیت اجتماعی شرکتی به‌طور فزاینده‌ای توجه متخصصان و محققین را در راستای خواسته‌های روزافزون جامعه از شرکت‌ها برای عمل به شیوه‌ای مسئولیت‌پذیر از نظر اجتماعی علاوه بر نقش سنتی آن‌ها در ارائه کالاها و خدمات به خود معطوف کرده است. قدردان و همکاران (۱۳۹۹) به ایفای نقش مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکتی با تأکید بر نقش سرمایه فکری پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که بین سرمایه فیزیکی و سرمایه ساختاری با مسئولیت‌پذیری اجتماعی رابطه منفی و معنادار برقرار است. ولی بین سرمایه انسانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی هیچ‌گونه رابطه معناداری مشاهده نشد. اشرفی و

² Shabaz et al

¹ Ehsan et al

و سودآوری به صورت معنادار منفی می‌باشد. رضانپور و اصغری (۱۳۹۲) به بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی و عملکرد مالی شرکت‌ها پرداختند. آنان دریافتند که رایج ترین و پذیرفته ترین شاخص های رتبه بندی مسئولیت اجتماعی شرکتها، شاخص KLD و عملکرد مالی است و درباره نقش شرکت‌ها در جامعه و اینکه آیا بیشینه کردن ثروت باید تنها هدف شرکت‌ها باشد، دیدگاه های متفاوتی وجود دارد. عرب صالحی و همکاران (۱۳۹۲) به بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی و عملکرد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که عملکرد مالی با مسئولیت اجتماعی شرکت نسبت به مشتریان و نهادهای موجود در جامعه ارتباط دارد. ولی عملکرد مالی با مسئولیت اجتماعی شرکت نسبت به کارکنان و محیط زیست رابطه معناداری ندارد.

پیشینه خارجی

دان و هونگ (۲۰۲۴) به تحلیل سرمایه گذاری مسئولیت اجتماعی و عملکرد: نقش های تعدیل کننده محیط های عملیاتی پرداختند. وی بیان داشت در محیط پر چالش هزاره جدید، در عرصه رقابت میان سازمان‌ها و شرکت‌ها، یکی از مؤلفه‌های افزایش دهنده موفقیت برای سازمان‌ها، متمرکز شدن بر وظیفه مسئولیت اجتماعی منابع انسانی است. مونیوا و همکاران (۲۰۲۲) به بررسی نقش تعدیل کننده کیفیت کنترل داخلی در رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی پرداختند. آنان دریافتند بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی رابطه معناداری وجود داشته و کیفیت کنترل داخلی بر رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی؛ تأثیر معناداری دارد. نیروانتو و همکاران (۲۰۲۱) به بررسی ارتباط بین افشای مسئولیت اجتماعی و درصد مالکیت نهادی در صنعت چوب سازی و کاغذ سازی پرداختند. نتایج تحقیق بر آن بوده است که بین درصد مالکیت نهادی با افشای مسئولیت اجتماعی و روابط کارکنان رابطه معنی دار و مثبتی وجود دارد. بین درصد مالکیت نهادی و مشارکت جامعه و محیط زیست رابطه معنی داری وجود ندارد و بین درصد مالکیت نهادی با تولید، رابطه منفی و معنی دار وجود دارد. شهباز و همکاران (۲۰۲۰) به بررسی ارتباط میان افشای اطلاعات مسئولیت‌های اجتماعی و عملکرد مالی در صنایع انرژی پرداختند. آنان دریافتند که افشای اطلاعات مسئولیت‌های اجتماعی بر عملکرد مالی شرکت‌های حاضر در صنایع انرژی تأثیر مثبت و معناداری دارد. یونگمینگ و بینی (۲۰۱۹) به بررسی تاثیر کنترل‌های داخلی و افشای اطلاعات مسئولیت‌های اجتماعی بر عملکرد مالی با توجه به نقش تعدیل کنندگی سهامداران نهادی پرداختند. آنان دریافتند که حاکمیت

همکاران (۱۳۹۸) به بررسی نظریه های مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتها پرداختند. یافته های این تحقیق نشان داد که نظریه های مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت متنوع و گوناگون می باشند. این نظریه ها در چهار گروه نظریه های ابزاری، نظریه های سیاسی، نظریه های یکپارچه و مکمل؛ و نظریه های اخلاقی قابل طبقه بندی است. کاشانی‌پور و همکاران (۱۳۹۷) به بررسی مسئولیت‌پذیری اجتماعی در صنعت بانکداری کشورهای مختلف جهان پرداختند. در نهایت، پس از مرور مدل‌ها و مطالعات این حوزه، مشخص شد که بانک‌های آمریکایی در بحث مسئولیت‌پذیری اجتماعی به مراتب موفق‌تر از بانک‌های فعال در کشورهای استرالیا، انگلیس و رومانی بوده‌اند. صراف و همکاران (۱۳۹۷) به بررسی هموارسازی سود، مسئولیت اجتماعی و ارزش شرکت پرداختند. نتایج به دست آمده از پژوهش حاکی از آن است که بین هموارسازی و مسئولیت اجتماعی با کیو توبین در شرکت های هموارساز پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار با مسئولیت اجتماعی بالا، رابطه معناداری وجود دارد. یعنی ارزش، در شرکت های هموارساز با مسئولیت اجتماعی بالا، نسبت به شرکت های غیرهموارساز با مسئولیت اجتماعی پایین، بیشتر است. ذوالفقاری و عشوری خطیبی (۱۳۹۷) تاثیر گزارشگری مسئولیت اجتماعی بر موفقیت رقابتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخت. نتیجه پژوهش حاکی از عدم وجود ارتباط معنی‌دار بین مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و مسئولیت اجتماعی شرکت‌های دارای عملکرد مالی قوی با موفقیت رقابتی می‌باشد. ولی مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها با عملکرد مالی آنها رابطه مستقیم و معنی‌داری دارد. زنگنه کرد حیدری و همکاران (۱۳۹۶) به بررسی رابطه مسئولیت اجتماعی شرکت و عملکرد مالی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. آنان دریافتند که یک رابطه مثبت و معنادار میان مسئولیت اجتماعی شرکت و عملکرد مالی بر قرار است. امیدی و همکاران (۱۳۹۵) به بررسی تأثیر مسئولیت‌های اجتماعی شرکت بر عملکرد اجتماعی و واکنش‌های مصرف کننده در صنایع غذایی پرداختند. آنان دریافتند که مدل پژوهش با داده‌های جمع‌آوری شده از جامعه آماری مورد نظر ارزش دارد. بدین ترتیب مسئولیت اجتماعی بطور مستقیم و هم با میانجی‌گری عملکرد اجتماعی و واکنش‌های مصرف‌کننده، بر عملکرد مالی تأثیر می‌گذارد. رضانزاد (۱۳۹۵) به بررسی عوامل موثر بر افشاء مسئولیت اجتماعی در شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران پرداخت. نتایج فرضیه‌ها نشان می‌دهد که بین اندازه شرکت و عمر شرکت با سطح افشاء اطلاعات مسئولیت اجتماعی رابطه معنادار مثبتی وجود دارد، اما این رابطه برای متغیرهای اهرم مالی

روش‌ها و ابزار تجزیه و تحلیل داده‌ها

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، گذر از دو مرحله ضروری است. در مرحله اول آمار توصیفی متغیرها تشریح می‌شود که بر اساس آنان، وضعیت متغیرها از نظر عمومی و بر اساس شاخص‌های پراکندگی مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. در مرحله دوم آزمون‌های آماری تشریح می‌گردند. بدین صورت که در ابتدا با استفاده از آزمون جارک- برا به بررسی نرمال بودن جملات خطای مدل آزمون فرضیه‌ها پرداخته می‌شود. در گام بعد از طریق آزمون لوین، لین و چو، پایایی متغیرها به چالش کشیده می‌شود. در مرحله بعد از طریق شاخص‌های تلرانس و عامل تورم واریانس، هم‌خطی میان متغیرها محک داده می‌شود. در ادامه واریانس ناهمسانی متغیرها با استفاده از آزمون وایت بررسی و انتخاب روش داده‌های تابلویی (Panel) در برابر داده‌های تلفیقی (Pooling) با استفاده از آزمون F لیمر صورت می‌پذیرد. در ادامه با استفاده از آزمون هاسمن، به انتخاب روش اثرات ثابت در برابر اثرات تصادفی پرداخته شده و در نهایت با استفاده از رگرسیون چند خطی چندمتغیره، به آزمون فرضیه‌ها پرداخته می‌شود. در نهایت بر اساس یافته‌های شبکه‌های عصبی و رگرسیون غیرخطی توانی به ارائه الگو پرداخته می‌شود.

جامعه آماری، روش نمونه‌گیری و حجم نمونه

جامعه آماری در این پژوهش، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از ابتدای سال ۱۳۹۲ تا پایان سال ۱۴۰۱ به مدت ده سال می‌باشد. برای حصول به نمونه آماری مطلوب از روش غربالگری استفاده شده و جامعه آماری با استفاده از محدودیت‌های زیر تعدیل شده است.

جدول (۱): شیوه انتخاب نمونه آماری

تعداد	شرح
۴۹۸	کل شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از ابتدا تا پایان سال ۱۴۰۱
(۸۰)	عدم منتهی شدن سال مالی منتهی به پایان اسفند ماه هر سال.
(۷۸)	عدم عضویت ده ساله در بورس.
(۷۲)	عدم ارائه اطلاعات مالی کافی.
(۸۳)	تغییر سال مالی.
(۷۹)	فعالیت در حوزه‌های بانک و موسسات اعتباری، واسطه‌گری، بیمه و هلدینگ.
۹۰	کل شرکت‌های مورد بررسی، پس از انجام نمونه‌گیری به روش غربالگری:

شرکتی و افشای اطلاعات مسئولیت‌های اجتماعی کنترل‌های داخلی را بهبود بخشیده و موجب بهبود عملکرد مالی می‌شود. تونی و تسه (۲۰۱۸) به بررسی رابطه میان مسئولیت‌های اجتماعی و پایداری عملکرد مالی پرداختند. آنان دریافتند که مقوله مسئولیت اجتماعی سازمان‌ها، چالش‌هایی را در سازمان‌های مختلف بین‌المللی، ملی و منطقه‌ای در فرآیند تدوین استانداردها برای گزارشگری اطلاعات غیر مالی به همراه داشته است و افشاهای مرتبط با آن پارادایم تحقیقاتی در طی سال‌های اخیر بوده است و بیان داشتند که بین افشای اطلاعات مسئولیت‌های اجتماعی و معیارهای سنتی و نوین مورد استفاده برای سنجش عملکرد مالی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. شافت و نصیر (۲۰۱۷) به بررسی رابطه میان مسئولیت‌های اجتماعی و عملکرد مالی آتی در صنایع بانکی پرداختند. آنان دریافتند که بین افشای اطلاعات مسئولیت‌های اجتماعی و معیارهای سنتی و نوین مورد استفاده برای سنجش عملکرد مالی رابطه مثبت و معناداری بالای ۹۵٪ وجود دارد.

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش مورد بررسی از نوع توصیفی- علی است. چرا که این پژوهش به دنبال بررسی روابط علت و معلولی میان متغیرها است. از طرفی پژوهش حاضر به لحاظ گردآوری داده‌ها، یک پژوهش پس‌رویدادی است. در مرحله بعد پس از تدوین فرضیه‌ها، از طریق رگرسیون چند متغیره به آزمون آن‌ها خواهیم پرداخت. ذکر این نکته ضروری است که قبل از آزمون فرضیه‌ها، در جهت حصول اطمینان از نتایج حاصله، آزمون‌های پیش‌فرض و رگرسیون اجرا می‌شود.

روش‌ها و ابزار گردآوری اطلاعات

در گام نخست و در جهت گردآوری مبانی نظری متغیرها، به منابع اطلاعاتی مرتبط نظیر پایان‌نامه‌ها، رسالات، مقالات،... رجوع شده و در آن دسته از مبانی نظری که با موضوع پژوهش فعلی مرتبط است، گردآوری می‌شود. همچنین از طریق مراجعه به پایگاه‌های اطلاعاتی نظیر ایرانداک (IranDoc)، سیکا (Sika) و سیویلیکا (Civilica)، پیشینه پژوهش به چالش کشیده شده و آن دسته از پیشینه‌های داخلی و خارجی که مرتبط است؛ در فصل دوم مورد استفاده قرار گرفت. در گام دوم، اطلاعات مالی بانک‌هایی که به عنوان جامعه آماری مورد بررسی انتخاب شدند، از طریق مراجعه به سایت‌های بورسی نظیر سایت کدال و صورت‌های مالی منتشره آنان؛ جمع‌آوری شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند.

$$H1: Q_{it} = \beta_0 + \beta_1 SOC_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \beta_4 LOSS_{it} + \beta_5 CFO_{it} + \epsilon_{it}$$

$$H2: Q_{it} = \beta_0 + \beta_1 SOC_{it} + \beta_2 CONT + \beta_3 SOC * CONT + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \beta_6 LOSS_{it} + \beta_7 CFO_{it} + \epsilon_{it}$$

فرضیه‌های پژوهش

- بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی رابطه معناداری وجود دارد.
- کیفیت کنترل داخلی بر رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی؛ نقش تعدیل‌کنندگی دارد.

متغیرهای پژوهش

متغیر مستقل

افشای اطلاعات مسئولیت‌های اجتماعی

این متغیر بر اساس اطلاعات مندرج در جدول ۲ قابلیت سنجش پیدا می‌کند. بدین صورت که در صورت احراز هر کدام از موارد، امتیاز یک و در غیر این صورت، امتیاز صفر مبنای محاسبات خواهد بود.

مدل تحلیلی پژوهش

در جهت آزمون فرضیه‌های تدوین شده؛ از مدل رگرسیونی زیر بهره گرفته می‌شود.

جدول (۲): چک لیست افشای اطلاعات مسئولیت‌های اجتماعی

ردیف	شرح
۱	اشاره به وضعیت کلی شرکت، اهداف و استراتژی‌های آن.
۲	اشاره به محصولات و خدمات اصلی، فرآیندهای تجاری و روش‌های توجه به سرمایه فکری.
۳	اشاره به موقعیت رقابتی شرکت در بازار.
۴	اشاره به ساختار شرکت، امکانات عملیاتی اصلی، ظرفیت منابع، بهره‌وری و کارایی عملیاتی.
۵	اشاره به توجه شرکت به ویژگی‌های قانونی، اجتماعی، سیاسی و نظارتی محیط رقابتی.
۶	اشاره به توجه شرکت به روابط بین مشتریان، عرضه‌کنندگان، تأمین‌کنندگان و کارکنان کلیدی.
۷	اشاره به استراتژی‌های موجود در شرکت.
۸	اشاره به ساختار مدیریت، نمودار سازمانی، فهرست شعبات و نمایندگی‌ها.
۹	اشاره به اهداف، نقاط عطف و راهبردهای مالی.
۱۰	اشاره به عوامل حیاتی در موفقیت واحد تجاری.
۱۱	اشاره به استراتژی‌های کسب و کار.
۱۲	اشاره به ریسک‌های عمده و ابهامات موجود در کسب و کار.
۱۳	تغییر در فعالیت‌های مرتبط با وضعیت مالی؛ عملکردهای بخشی نظیر گردش مالی، سهم بازار و سود.
۱۴	اشاره به محدودیت‌های عمده مربوط به رشد و پیشرفت شرکت.
۱۵	اشاره به مفاهیم اساسی سیاست‌های دولت در رابطه با اهداف سازمان.
۱۶	اشاره به سیاست‌های مهم و قانونی شرکت.
۱۷	اشاره به قراردادهای عمده، نحوه اجرا و مفاد آن‌ها.
۱۸	اشاره به سفارشات موجود برای شرکت و شرایط تجارت.
۱۹	اشاره به برنامه‌ها و چشم‌انداز آتی برای عملکرد شرکت.
۲۰	اشاره به بررسی بخش‌های اقتصادی صنعتی و اقتصادی شرکت.

منبع: مونیبا و همکاران (۲۰۲۲)

متغیر وابسته

عملکرد مالی

عملکرد مالی از طریق رابطه زیر قابل محاسبه است.

$$Q_{i,t} = \frac{COMVAL + SBOND + STDEPT}{SRC}$$

که در این رابطه:
 Q : نسبت کیوتوبین شرکت i در سال t : $COMVAL$: ارزش بازار
 $SBOND$: ارزش دفتری بدهی‌های بلندمدت در پایان سال، $STDEPT$: ارزش دفتری بدهی‌های کوتاه مدت و SRC : ارزش دفتری دارایی‌های شرکت در پایان سال می‌باشد.

متغیر تعدیلگر

کنترل‌های داخلی

نقاط ضعف بااهمیت کنترل داخلی از گزارش حسابرسان مستقل بدست آمده است. با توجه به اینکه در گزارش حسابرسی تنها نقاط ضعف بااهمیت کنترل های داخلی شرکت به عنوان بند شرط ارائه می گردد و از ارائه همه نقاط ضعف که حسابرس قبلا در نامه مدیریت به آنها پرداخته است پرهیز می گردد، در این تحقیق همه بندهای شرط مربوط به ضعف های کنترل های داخلی به عنوان نقاط ضعف با اهمیت کنترل های داخلی در نظر گرفته شده است. تعداد ضعف های بااهمیت کنترل داخلی در گزارش حسابرسی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره تحقیق استخراج شده است. بنابراین در این تحقیق، منظور از ضعف های بااهمیت ضعف هایی است که حسابرس در گزارشش به آن اشاره می کند و معمولا طی سال مالی بر طرف می شود و در برخی موارد برطرف نمی گردد.

متغیرهای کنترلی

اندازه شرکت

این متغیر از طریق محاسبه لگاریتم طبیعی مانده دارائی‌ها در پایان سال قابل محاسبه است.

اهرم مالی

متغیر مذکور از رابطه زیر محاسبه میگردد.

$$LEV = \frac{\text{کل بدهی‌ها}}{\text{کل دارایی‌ها}}$$

گزارش زیان

متغیر مذکور به صورت یک متغیر دو وجهی تعریف می گردد. بدین صورت که اگر شرکت زیان خالص گزارش کند؛ امتیاز یک و در غیر این صورت امتیاز صفر مبنای محاسبه خواهد بود.

جریان‌های نقدی عملیاتی

متغیر مذکور از رابطه زیر محاسبه میگردد.

$$COMVAL = \frac{\text{جریان ورود یا خروج وجه نقد}}{\text{کل دارایی‌ها}}$$

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

آمار توصیفی متغیرها بر اساس شاخص‌های پراکندگی در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول (۳): آمار توصیفی متغیرهای پژوهش در دوره مورد بررسی

مشاهدات	انحراف معیار	کمترین	بیشترین	میانه	میانگین	نماد	متغیر
۹۰۰	۰.۷۴۵	۱.۰۹۹	۲.۱۹۷	۱.۲۴۶	۱.۲۰۹	Q	عملکرد مالی
۹۰۰	۰.۹۷۶	۰.۱۵۰	۰.۷۵۰	۰.۳۰۰	۰.۲۵۰	SOC	مسئولیت‌های اجتماعی
۹۰۰	۱.۱۱۳	۱.۰۰۰	۶.۰۰۰	۵.۰۰۰	۴.۰۰۰	CONT	کنترل‌های داخلی
۹۰۰	۰.۲۵۱	۱۰.۰۷۸	۲۱.۲۴۳	۱۶.۰۲۵	۱۵.۷۲۸	SIZE	اندازه شرکت
۹۰۰	۰.۲۴۱	۰.۴۱۰	۰.۸۷۸	۰.۶۷۵	۰.۶۳۸	LEV	اهرم مالی
۹۰۰	۰.۱۱۵	۰.۰۰۰	۱.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۲۶۵	LOSS	گزارش زیان
۹۰۰	۰.۷۹۵	-۰.۱۱۵	۰.۷۵۳	۰.۲۸۶	۰.۲۵۷	CFO	جریان های نقدی عملیاتی

آزمون نرمال بودن جملات خطای مدل فرضیه‌های پژوهش

به لحاظ بیشتر بودن مقدار احتمال آماره جارک - بر از سطح خطای ۵٪؛ نرمال بودن توزیع آماری جملات خطای مدل فرضیه‌های پژوهش؛ احراز می‌گردد.

نتایج آزمون مذکور در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول (۴): نتایج آزمون نرمال بودن جملات خطای مدل فرضیه‌های پژوهش

نام متغیر	نماد	آماره جارک برا	احتمال آماره جارک برا
جملات خطای فرضیه اول	RESIDUAL	۲۴۱.۲۶۵	۰.۰۶۵
جملات خطای فرضیه دوم		۲۰۳.۲۵۴	۰.۰۸۱

۴-۴ بررسی پایایی متغیرهای پژوهش

نتیجه آزمون مذکور در جدول ۵ نشان داده شده است. از منظر اینکه احتمال آماره آزمون آزمون لوین، لین و چو در تمامی متغیرها، کمتر از سطح خطای ۵٪ است؛ پایایی متغیرها در دوره مورد بررسی، تأیید می‌گردد.

جدول (۵): نتایج آزمون پایایی متغیرهای پژوهش

نام متغیر	نماد	آزمون لوین؛ لین و چو	
		آماره آزمون	احتمال آماره آزمون
عملکرد مالی	Q	-۵۱.۴۵۵	۰.۰۰۰۰
مسئولیت‌های اجتماعی	SOC	-۱۰.۶۲۸	۰.۰۰۰۰
کنترل‌های داخلی	CONT	-۲۱.۴۱۸	۰.۰۰۰۰
تعامل مسئولیت‌های اجتماعی و کنترل‌های داخلی	SOCCONT	-۴۴.۱۹۴	۰.۰۰۰۰
اندازه شرکت	SIZE	-۲۸.۴۴۷	۰.۰۰۰۰
اهرم مالی	LEV	-۳۱.۲۹۷	۰.۰۰۰۰
گزارش زیان	LOSS	-۵۵.۷۸۴	۰.۰۰۰۰
جریان های نقدی عملیاتی	CFO	-۳۱.۱۱۸	۰.۰۰۰۰

آزمون واریانس ناهمسانی

در پژوهش فعلی، از آزمون وایت برای تشخیص واریانس ناهمسانی استفاده شده و نتایج در جدول ۷ بیان شده است. به لحاظ آنکه احتمال آماره وایت بیش از سطح خطای ۵٪ است، نتایج دال بر حاکی از همسانی واریانس داشته و احراز شد که مشکل ناهمسانی واریانس وجود ندارد.

جدول (۷): نتایج بررسی واریانس ناهمسانی متغیرهای پژوهش

نام آزمون	فرضیه	آماره آزمون	درجه آزادی	احتمال آماره آزمون
وایت	اول	۴.۱۹۷	(۴,۴۱۴)	۰.۰۷۲۸
	دوم	۴.۲۱۴	(۴,۳۱۸)	۰.۰۸۱۱

آزمون F لیمر و هاسمن

در گام نخست و در جهت زمینه‌سازی آزمون فرضیه‌های پژوهش، انتخاب الگوی رگرسیونی مناسب در اولویت است. در مرحله نخست، با استفاده از آزمون F لیمر، به انتخاب الگوی داده‌های تابلویی در برابر داده‌های تلفیقی پرداخته شده است که نتیجه آزمون مذکور در جدول ۸ نشان داده شده است.

جدول (۸): انتخاب الگوی داده‌های تابلویی در مقابل داده‌های تلفیقی در فرضیه‌های پژوهش

نام آزمون	فرضیه	آماره آزمون	درجه آزادی	احتمال آماره آزمون
F لیمر	اول	۴۴.۱۸۴	(۱۲۲,۴۸۵)	۰.۰۰۰۰
	دوم	۴.۲۸۳	(۱۲۲,۴۸۵)	۰.۰۰۰۰

به لحاظ آنکه احتمال آماره آزمون F لیمر، کمتر از سطح خطای ۵٪ می‌باشد، استفاده از داده‌های تابلویی تأیید می‌گردد. به این دلیل و به منظور انتخاب الگوی اثرات ثابت در برابر الگوی اثرات تصادفی، جهت انجام رگرسیون و آزمون فرضیه‌ها، از آزمون هاسمن استفاده شده است. نتیجه آزمون مذکور در جدول ۹ نشان داده شده است.

جدول (۹): انتخاب الگوی اثرات ثابت در مقابل اثرات تصادفی در فرضیه‌های پژوهش

نام آزمون	فرضیه	آماره آزمون	درجه آزادی	احتمال آماره آزمون
هاسمن	اول	۵۲.۰۰۳	۵	۰.۰۰۰۰
	دوم	۵۰.۳۴۵	۵	۰.۰۰۰۰

بررسی همخطی میان متغیرهای پژوهش

نتایج بررسی همخطی در جدول ۶ نشان داده شده است.

جدول (۶): نتایج بررسی همخطی میان متغیرهای پژوهش

آماره‌های همخطی		متغیر	
عامل تورم واریانس (VIF)	تولرانس	نماد	نام متغیر
۲.۴۱۵	۰.۴۱۴	SOC	مسئولیت‌های اجتماعی
۲.۳۶۴	۰.۴۲۳	CONT	کنترل‌های داخلی
۲.۴۵۷	۰.۴۰۷	SOCCONT	تعامل مسئولیت‌های اجتماعی و کنترل‌های داخلی
۲.۲۱۲	۰.۴۵۲	SIZE	اندازه شرکت
۲.۲۵۷	۰.۴۴۳	LEV	اهرم مالی
۲.۱۲۳	۰.۴۷۱	LOSS	گزارش زیان
۲.۴۳۹	۰.۴۱۰	CFO	جریان های نقدی عملیاتی

به این دو دلیل که برای همه متغیرها؛ مقدار تولرانس، بیش از ۰/۲ و عامل تورم واریانس، کمتر از سطح استاندارد پنج می‌باشد؛ فرض نبود همخطی میان متغیرهای پژوهش تأیید می‌گردد.

تعیین تعدیل شده مدل، حدود ۵۲٪ تغییرات متغیر وابسته، توسط تغییرات متغیرهای توضیحی که در مدل مذکور پیش بینی شده بود، قابل توضیح است. برای بررسی خود همبستگی میان متغیرهای پژوهش از آزمون دوربین - واتسون استفاده شده است که چون مقدار آن (۲۰۱۱) در بازه بهینه ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، بیان کننده این مطلب است که همبستگی بین واریانس جملات خطا دارای تأثیر گذاری جدی نبوده؛ دارای استقلال بوده و فرض وجود خودهمبستگی میان متغیرها، رد می‌گردد. به منظور بررسی معنادار بودن مدل، از آزمون F استفاده شد و چون احتمال آماره آزمون مذکور (۰.۰۰۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ می‌باشد، معنادار بودن رگرسیونی برازش شده تأیید می‌گردد؛ بعبارت دیگر؛ کلیت رگرسیون بصورت خطی، قابل اعتماد است.

به لحاظ آنکه احتمال آماره آزمون هاسمن کمتر از سطح خطای ۵٪ می‌باشد. لذا استفاده از الگوی ثابت در برابر الگوی اثرات تصادفی در فرضیه‌های مذکور تأیید می‌گردد.

آزمون فرضیه اول پژوهش

نتایج اجرای مدل رگرسیونی اثرات ثابت فرضیه مذکور در جدول (۱۰) نشان داده شده است.

نتایج حاصل از جدول فوق تشریح کننده این مطالب است که بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی آتی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. زیرا اولاً علامت ضریب رگرسیونی متغیر مربوطه (۸.۲۰۷)، مثبت و ثانیاً مقدار احتمال آماره t آن (۰.۰۱۲۱)، کمتر از سطح خطای ۵٪ است. لذا فرضیه اول پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ تأیید می‌گردد. بر اساس ضریب

جدول (۱۰): مدل رگرسیونی اثرات ثابت فرضیه اول پژوهش

آماره ها متغیر ها	نماد	ضرایب رگرسیونی	مقدار آماره t	احتمال آماره t
مقدار ثابت	C	۵.۹۷۲	۰.۷۶۹	۰.۴۶۰۱
مسئولیت‌های اجتماعی	SOC	۸.۲۰۷	۲.۵۷۵	۰.۰۱۲۱
اندازه شرکت	SIZE	۵.۵۶۰	۲۰.۱۵۳	۰.۰۰۰۰
اهرم مالی	LEV	۱۰.۸۷۲	۴.۳۶۰	۰.۰۰۰۰
گزارش زبان	LOSS	۱۰.۰۸۸	۰.۳۸۰	۰.۷۲۳۵
جریان های نقدی عملیاتی	CFO	۹.۲۶۰	۱.۳۵۹	۰.۱۸۶۹
ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	دوربین واتسون	آماره F	احتمال آماره F
۰.۵۹۸	۰.۵۲۳	۲۰۱۱	۲۰.۴۶۹	۰.۰۰۰۰

در مدل مذکور پیش بینی شده بود، قابل توضیح است. برای بررسی خود همبستگی میان متغیرهای پژوهش از آزمون دوربین - واتسون استفاده شده است که چون مقدار آن (۱.۹۹۹) در بازه بهینه ۱/۵ تا ۲/۵ قرار دارد، بیان کننده این مطلب است که همبستگی بین واریانس جملات خطا دارای تأثیر گذاری جدی نبوده؛ دارای استقلال بوده و فرض وجود خودهمبستگی میان متغیرها، رد می‌گردد. به منظور بررسی معنادار بودن مدل، از آزمون F استفاده شد و چون احتمال آماره آزمون مذکور (۰.۰۰۰۰۰)، کمتر از سطح خطای ۵٪ می‌باشد، معنادار بودن رگرسیونی برازش شده تأیید می‌گردد؛ بعبارت دیگر؛ کلیت رگرسیون بصورت خطی، قابل اعتماد است.

آزمون فرضیه دوم پژوهش

نتایج اجرای مدل رگرسیونی اثرات ثابت فرضیه مذکور در جدول (۱۱) نشان داده شده است.

نتایج حاصل از جدول فوق تشریح کننده این مطالب است که کیفیت کنترل داخلی بر رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی آتی؛ نقش تعدیل‌کنندگی ندارد. زیرا اولاً علامت ضریب رگرسیونی متغیر مربوطه (۳.۳۲۲)، مثبت و ثانیاً مقدار احتمال آماره t آن (۰.۴۹۷۱)، بیشتر از سطح خطای ۵٪ است. لذا فرضیه دوم پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ رد می‌گردد. بر اساس ضریب تعیین تعدیل شده مدل، حدود ۶۷٪ تغییرات متغیر وابسته، توسط تغییرات متغیرهای توضیحی که

جدول (۱۱): مدل رگرسیونی اثرات ثابت فرضیه دوم پژوهش

آماره ها متغیر ها	نماد	ضرایب رگرسیونی	مقدار آماره t	احتمال آماره t
مقدار ثابت	C	۶.۲۰۶	۰.۷۹۹	۰.۴۷۸۱
مسئولیت‌های اجتماعی	SOC	۱.۰۷۵	۳.۳۱۴	۰.۰۱۲۵
کنترل‌های داخلی	CONT	۲.۳۳۱	۰.۹۸۲	۰.۳۷۵۵
تعامل مسئولیت‌های اجتماعی و کنترل‌های داخلی	SOCCONT	۳.۳۲۲	۰.۷۶۸	۰.۴۹۷۱
اندازه شرکت	SIZE	۱.۱۹۴	۰.۳۶۷	۰.۷۷۲۴
اهرم مالی	LEV	۷.۷۷۳	۳.۱۹۷	۰.۰۰۹۸
گزارش زیان	LOSS	۱.۱۴۴	۱.۰۰۹	۰.۳۶۱۶
جریان های نقدی عملیاتی	CFO	۱۰.۷۹۹	۰.۹۵۲	۰.۳۴۱۲
ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	دوربین واتسون	آماره F	احتمال آماره F
۰.۲۰۱	۰.۱۷۰	۱.۹۹۹	۳۱.۹۴۱	۰.۰۰۰۰

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

بحث و نتیجه‌گیری حاصل از آزمون فرضیه اول پژوهش

فرضیه اول پژوهش حاضر به شرح زیر تشریح می‌گردد.

بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی آتی رابطه معناداری وجود دارد.

فرض‌های آماری فرضیه مذکور بشرح زیر تبیین می‌گردد:

بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی آتی
 H_0 : رابطه معناداری وجود ندارد.

بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی آتی
 H_1 : رابطه معناداری وجود دارد.

در این مسیر پس از انجام آزمون فروض کلاسیک با استفاده از آزمون‌های وایت، F لیمر هاسمن؛ ضمن تایید عدم وجود وارپانس ناهمسانی، از روش داده‌های تابلویی با استفاده از روش استفاده از اثرات ثابت استفاده شد که نتایج حاصله، تاکید بر این مطلب داشت که بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی آتی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. این تأثیر، با توجه به ضریب تعیین تعدیل شده (۵۲٪) متوسط و با توجه احتمال آماره t (۰.۰۱۲۱) کاملاً معنادار می‌باشد که یافته‌های مذکور در انطباق با فرضیه اول بوده و حاکی از تایید آن دارد. این یافته‌ها در انطباق با یافته‌های پولیام (۲۰۲۰) می‌باشد.

بر این اساس می‌توان بیان نمود تمایل و اصرار واحد تجاری به تعهد نسبت به مسئولیت اجتماعی در تمامی ابعاد، اثر قابل توجهی بر عملکرد مالی دارد. در نتیجه واحدهای تجاری می‌توانند بازده‌های بلندمدت را از طریق کاهش اثرات منفی خود بر اجتماع، به صورت اختیاری، حداکثر نمایند. اجرای مسئولیت اجتماعی در شرکت، از طریق اتحاد و پیوستگی میان فعالیت‌ها و ارزش‌های سازمان، منجر به بهبود موفقیت در بلندمدت و در

نهایت سبب رشد اقتصادی، افزایش توان رقابتی و بهبود عملکرد مالی می‌شود. باید دانست مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها به ارائه روش‌هایی می‌پردازد که سازمان‌ها در فضاهای کسب‌وکار خود به آن عمل کنند و پاسخگوی توقعات جامعه، انتظارات تجاری، قانونی و اخلاقی اجتماعی آنان باشد؛ چرا که سازمان‌ها مسئولیت‌های بزرگی در زمینه اجتماعی، اقتصادی و محیطی در قبال کارکنان، سهامداران، مشتریان، دولت، تأمین‌کنندگان و تمامی ذینفعان خود بر عهده‌دارند. آنچه می‌تواند یک اعتماد و اطمینان دوجانبه را فراهم سازد و شرکت‌ها و سازمان‌ها را به انباشت سرمایه و سوددهی هدایت کند، پایبندی و عمل به مسئولیت‌های اجتماعی است. بنابراین اجرای مسئولیت اجتماعی شرکت منجر به بهبود موفقیت شرکت‌ها در بلندمدت می‌شود و در نهایت منجر به رشد اقتصادی و افزایش توان رقابتی شرکت و بهبود عملکرد مالی آن می‌گردد.

بحث و نتیجه‌گیری حاصل از آزمون فرضیه دوم پژوهش

فرضیه دوم پژوهش حاضر به شرح زیر تشریح می‌گردد.

کیفیت کنترل داخلی بر رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی آتی؛ نقش تعدیل‌کنندگی دارد.

فرض‌های آماری فرضیه مذکور بشرح زیر تبیین می‌گردد:

کیفیت کنترل داخلی بر رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی آتی؛ نقش تعدیل‌کنندگی
 H_0 : ندارد.

کیفیت کنترل داخلی بر رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی آتی؛ نقش تعدیل‌کنندگی
 H_1 : دارد.

در این مسیر پس از انجام آزمون فروض کلاسیک با استفاده از آزمون‌های وایت، F لیمر هاسمن؛ ضمن تایید عدم وجود

اطلاعات مسئولیت‌های اجتماعی رتبه‌بندی نموده و در واحدهایی اقدام به فعالیت‌های سرمایه‌گذاری نمایند که در سطح بالایی از نظر فاکتور یاد شده قرار داشته باشند؛ زیرا به تبع این امر، در اینگونه واحدها؛ عملکرد مالی آتی در سطح مطلوبی بوده و این امر می‌تواند تسهیل کننده انجام فعالیت‌های سرمایه‌گذاری موفق باشد.

- به مراجع استانداردهای مشاوره‌ای، مدون و لازم الاجرای را برای سنجش افشای اطلاعات مسئولیت‌های اجتماعی تدوین نمایند.

پیشنهادات مبتنی بر یافته‌های فرضیه دوم پژوهش

نتایج فرضیه دوم بیان داشت کیفیت کنترل داخلی بر رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی آتی؛ نقش تعدیل کننده ندارد. از این رو:

- به مدیران شرکت‌های تجاری پیشنهاد می‌گردد که با تقویت کنترلهای داخلی شرکت به بهبود عملکرد آتی شرکت کمک نمایند.
- به سرمایه‌گذاران پیشنهاد می‌گردد که شرکت‌های هدف سرمایه‌گذاری را بر اساس قدرت کنترلهای داخلی؛ رتبه بندی نموده و انجام فعالیت‌های سرمایه‌گذاری را در واحدهایی انجام دهند که در سطح بالایی از نظر قدرت کنترلهای داخلی باشند؛ زیرا در اینگونه واحدها عملکرد مالی آتی در سطح بالایی است.
- به مراجع استانداردهای سازمان بورس پیشنهاد می‌گردد که دستورالعمل‌ها و الزامات لازم در جهت سنجش صحیح کنترلهای داخلی را فراهم آورند.

پیشنهاد‌های پژوهش‌های آتی

- بررسی نقش رتبه اعتباری در تعدیل ارتباط مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی آتی.
- بررسی نقش خصوصیات صنعت در تعدیل ارتباط مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی آتی.
- بررسی نقش افشای اطلاعات در تعدیل ارتباط مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی آتی.

واریانس ناهمسانی، از روش داده‌های تابویی با استفاده از روش استفاده از اثرات ثابت استفاده شد که نتایج حاصله، تاکید بر این مطلب داشت که کیفیت کنترل داخلی بر رابطه بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی آتی؛ نقش تعدیل کننده ندارد. این تأثیر، با توجه به ضریب تعیین تعدیل شده (۱۷٪) ضعیف و با توجه احتمال آماره $t (0.4571)$ معنادار نمی‌باشد که یافته‌های مذکور در انطباق با فرضیه دوم نبوده و حاکی از رد آن دارد.

بر این اساس می‌توان بیان نمود سیستم‌های کنترل داخلی «فرآیندی است که توسط هیئت‌مدیره، مدیریت و سایر پرسنل یک واحد تجاری به منظور ارائه اطمینان معقول در مورد دستیابی به اثربخشی و کارایی عملیات، قابلیت اطمینان گزارشگری مالی، انطباق از قوانین و مقررات قابل اجرا، و حفاظت از دارایی‌ها انجام می‌شود». مؤلفه‌های سیستم‌های کنترل داخلی یک سیستم یکپارچه هستند که در صورت تعهد شرکت به تقویت و بهبود عملکرد مالی شرکت منجر می‌شود. در صورتی که شرکت نسبت به اجزای سیستم‌های کنترل داخلی متعهد شوند، می‌توانند عملکرد مالی آن را بهبود بخشند و تأثیر مثبتی بر شرکت داشته باشند. علاوه بر تأثیر مورد انتظار کنترل داخلی بر عملکرد شرکت، تأثیر کنترل داخلی بر طرف‌های خارجی مانند سرمایه‌گذاران و تحلیلگران نیز وجود دارد. فعالیت‌های کنترلی برای اطمینان از اجرای دستورالعمل‌های مدیریت و اقدامات لازم برای رسیدگی به خطراتی که ممکن است مانع دستیابی به اهداف شرکت شوند، انجام می‌شود. "فعالیت‌های کنترلی در سراسر سازمان، در تمام سطوح و در همه عملکردها رخ می‌دهد". آن‌ها شامل اقدامات مختلفی مانند پردازش اطلاعات (تصویب، مجوز، تأیید)، بررسی عملکرد (تطبیق، ارزیابی عملکرد عملیاتی)، کنترل‌های فیزیکی (امنیت دارایی)، و تفکیک وظایف می‌شوند.

پیشنهادها

پیشنهادات مبتنی بر یافته‌های فرضیه اول پژوهش

نتایج فرضیه اول بیان داشت بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی و عملکرد مالی آتی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. از این رو:

- به مدیران واحدهای تجاری پیشنهاد می‌گردد چنانچه به دنبال فاکتورهای مؤثر بر بهبود عملکرد آتی می‌باشند، بصورت جدی زمینه‌های بهبود افشای اطلاعات مسئولیت‌های اجتماعی را در واحدهای تجاری تحت کنترل، تقویت نمایند.
- به سرمایه‌گذاران و فعالان بازار بورس پیشنهاد می‌گردد، شرکت‌های هدف سرمایه‌گذاری خود را بر اساس افشای

فهرست منابع

- شهریان، مهدیه سادات. (۱۴۰۲). بررسی رابطه مسولیت اجتماعی شرکت و عملکرد شرکت در شرکت های کوچک و متوسط شهرک صنعتی شهرستان نیشابور با نقش میانجی مدیریت منابع انسانی سبز. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور استان سمنان، مرکز پیام نور گرمسار.
- اسمعیل پور، سحر. (۱۳۹۶). بررسی رابطه میان محدودیت‌های مالی و مسئولیت اجتماعی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته حسابداری، گرایش حسابداری، موسسه آموزش عالی کوشیار.
- اشرفی، جواد، رهنمای رودپشتی، فریدون، بنی مهد، بهمن (۱۳۹۸). نظریه های مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتها. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، دوره ۸، شماره ۳۱.
- امیدی، فریدون، رضایی دولت آبادی، حسین، محمدشفیعی، مجید. (۱۳۹۵). تأثیر مسئولیت‌های اجتماعی شرکت بر عملکرد اجتماعی و واکنش‌های مصرف کننده در صنایع غذایی. مجله تحقیقات بازاریابی، مقاله ۱۰، دوره ۶، شماره ۱ - شماره پیاپی ۲۰، بهار ۱۳۹۵، صفحه ۱۶۱-۱۷۸.
- حسینی، سید سجاد. (۱۴۰۱). مسئولیت اجتماعی شرکت، رقابت صنعت و عملکرد شرکت. پیشنهاد کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده مدیریت و حسابداری. ذوالفقاری، مهدی، عشوری خطیبی، نگین. (۱۳۹۷). تاثیر گزارشگری مسئولیت اجتماعی (CSR) بر موفقیت رقابتی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. مقاله ۵، دوره ۱، شماره ۲، پاییز ۱۳۹۷، صفحه ۵۴-۶۷.
- رضانژاد، ملیحه. (۱۳۹۵). بررسی عوامل موثر برافشاء مسئولیت اجتماعی در شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته حسابداری، موسسه آموزش عالی عطار.
- رضانپور، اسماعیل، اصغری، مرضیه. (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی و عملکرد مالی شرکت ها. همایش ملی مدیریت بازرگانی با محوریت: کسب و کارهای کارآفرینانه و اقتصاد دانش بنیان، رامسر، دانشگاه پیام نور استان مازندران.
- زنگنه کرد حیدری، غلامرضا، ایرج، نوروش، محمدحسن، جعفری. (۱۳۹۶). مسئولیت اجتماعی شرکت و عملکرد مالی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. مجله اقتصادی. شماره‌های ۴ و ۳ های شماره خرداد و تیر ۱۳۹۶، صفحات ۸۷-۳۳.
- حسینی، محسن. (۱۳۹۹). اثر مسئولیت اجتماعی راهبردی بر عملکرد مالی و ضریب واکنش سود شرکت ها. حسابداری و منافع اجتماعی دوره دهم زمستان ۱۳۹۹ شماره ۴ (پیاپی ۳۹).
- صراف، فاطمه، برزگر، قدرت اله، محمدی، مه. (۱۳۹۷). هموارسازی سود، مسئولیت اجتماعی و ارزش شرکت. تحقیقات حسابداری و حسابرسی (تحقیقات حسابداری). پاییز ۱۳۹۷، دوره ۱۰.
- عرب صالحی، مهدی، صادقی، غزل، معین الدین، محمود. (۱۳۹۲). رابطه مسئولیت اجتماعی با عملکرد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. مقاله ۱، دوره ۳، شماره ۱ - شماره پیاپی ۹، پاییز ۱۳۹۲، صفحه ۱-۲۰.
- علی کریم فتله، استبرق. (۱۴۰۱). بررسی تاثیر ابعاد مسئولیت اجتماعی بر عملکرد سازمانی با نقش تعدیلگر اعتبار سازمان. پارسای داخل کشور کارشناسی ارشد، دانشگاه بین‌المللی امام رضا علیه‌السلام، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- قدردان، احسان، مقدم، عبدالکریم، سلطانیان، چیمین، شاهمرادی، شهین. (۱۳۹۹). ایفای نقش مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتی با تأکید بر نقش سرمایه فکری. نشریه تحقیقات حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۲، شماره ۴۵.
- کاشانی‌پور، محمد، کاظم‌پور، مرتضی، اسماعیل‌بیگی، فروغ. (۱۳۹۷). مسئولیت‌پذیری اجتماعی در صنعت بانکداری کشورهای مختلف جهان. مجله تحقیقات حسابداری، انجمن حسابداری ایران، شماره ۲۷.
- مددی، آسیه. (۱۳۹۸). تاثیر کنترل های داخلی و افشای اطلاعات مسئولیت های اجتماعی بر عملکرد مالی با توجه به نقش تعدیل کنندگی سهامداران نهادی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت مالی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد الکترونیکی.
- Ali Karim Fatleh, Estbargh. (2013). Investigating the effect of social responsibility dimensions on organizational performance with the moderating role of organizational credit. Parsa Daher M.A., Imam Reza International University (PBUH), Faculty of Literature and Humanities (in Persian).
- Arab Salehi, Mehdi, Sadeghi, Ghazal, Moineddin, Mahmoud. (2013). The relationship between social responsibility and financial performance of companies listed on the Tehran Stock Exchange.

- Research, Article 10, Volume 6, Issue 1 - Serial Issue 20, Spring 2016, Pages 161-178 (in Persian).
- Ramezanpour, Esmail, Asghari, Marzieh.(2013). Investigating the Relationship Between Social Responsibility and Financial Performance of Companies. National Conference on Business Administration with a Focus on: Entrepreneurial Businesses and Knowledge-Based Economy, Ramsar, Payam Noor University, Mazandaran Province (in Persian).
- Rezanejad, Malihe.(2018). Investigating Factors Affecting Social Responsibility Disclosure in Companies Listed on the Tehran Stock Exchange. Master's Thesis, Accounting, Attar Institute of Higher Education (in Persian).
- Sarraf, Fatemeh, Barzegar, Ghodrattollah, Mohammadi, Mah. (2018). Smoothing Profit, Social Responsibility and Company Value. Accounting and Auditing Research (Accounting Research). Fall 2018, Volume 10 (in Persian).
- Shafat, MaqboolM, Nasir, Zameer.(2017). Corporate social responsibility and financial performance: An empirical analysis of Indian banks Author links open overlay panel. Future Business Journal, Future Business Journal, Volume 4, Issue 1, June 2018, Pages 84-93.
- Shahbaz, Muhammad, Abdullah S. Karaman, Merve Kilic, Ali Uyar.(2020). Board attributes, CSR engagement, and corporate performance: What is the nexus in the energy sector? Energy Policy Volume 143 August 2020 Article 111582 .
- Shahrian, Mahdieh Sadat.(2023). Investigating the relationship between corporate social responsibility and company performance in small and medium-sized companies in the industrial park of Neyshabur city with the mediating role of green human resources management. Master's thesis, Payam Noor University of Semnan Province, Payam Noor Center of Garmsar (in Persian).
- Yongming, Zhu, Yini, Sun.(2017). The impact of coupling interaction of internal control and CSR on corporate performance—Based on the perspective of stakeholder. 13th Global Congress on Manufacturing and Management, GCMM 2016.
- Zanganeh Kord Heydari, Gholam Reza, Iraj, Norush, Mohammad Hassan, Jafari.(2017). Corporate Social Responsibility and Financial Performance in Companies Listed on the Tehran Stock Exchange. Economic Journal. Issues 3, 4 and 5, June and July 2017, pages 33-87 (in Persian).
- Zolfaghari, Mehdi, Ashuri Khatibi, Negin.(2018). The Effect of Social Responsibility Reporting (CSR) on the Competitive Success of Companies Listed on the Tehran Stock Exchange. Article 5, Volume 1, Issue 2, Fall 2018, Pages 54-67 (in Persian).
- Article 1, Volume 3, Issue 1 - Serial Issue 9, Fall 2013, Pages 1-20 (in Persian).
- Ashrafi, Javad, Rahnamae Rudposhti, Fereydoun, Bani Mahd, Bahman.(2019). Theories of corporate social responsibility. Accounting and Management Auditing Knowledge, Volume 8, Number 31 (in Persian).
- Cheung, Adrian (Wai Kong).(2016). Corporate social responsibility and corporate cash holdings. To appear in: Journal of Corporate Finance. DOI: doi: 10.1016/j.jcorpfin.2016.01.008.
- Dan, Li, Hong, Li.(2024). Socially responsible investment and fund performance: The moderating roles of mutual funds' operating environments. International Review of Financial Analysis, January 2024.
- Ehsan, B, Reo, G, Abdollah, S.(2012). Corporate Social Responsibility among Pakestan. Journal of Accounting & Management, Vol 13, Issue 12.
- Esmail Pour, Sahar.(2017). Investigating the relationship between financial constraints and social responsibility. Master's thesis, Accounting, Accounting Department, Koshiyar Institute of Higher Education (in Persian).
- Ghadardan, Ehsan, Moghadam, Abdolkarim, Soltanian, Chaiman, Shahmoradi, Shahin. (2019). Playing the role of corporate social responsibility with emphasis on the role of intellectual capital. Accounting and Auditing Research Journal, Volume 12, Issue 45 (in Persian).
- Hassani, Mohsen.(2019). The Effect of Strategic Social Responsibility on Financial Performance and Profit Response Coefficient of Companies. Accounting and Social Benefits, Volume 10, Winter 2019, Number 4 (39th Consecutive Issue) (in Persian).
- Hosseini, Seyed Sajjad.(2016). Corporate Social Responsibility, Industry Competition and Company Performance. Master's Thesis, Shahid Beheshti University, Faculty of Management and Accounting (in Persian).
- Kashanipour, Mohammad, Kazempour, Morteza, Esmailbeigi, Forough.(2018). Social Responsibility in the Banking Industry of Different Countries of the World. Journal of Accounting Research, Iranian Accounting Association, Issue 27 (in Persian).
- Madadi, Asiyeh.(2019). The Effect of Internal Controls and Disclosure of Social Responsibility Information on Financial Performance Considering the Moderating Role of Institutional Shareholders. Master's Thesis in Financial Management, Islamic Azad University, Electronic Branch.
- Mounia, Boulhaga, Abdelfettah Bouri, Ahmed A. Elamer | Bassam A. Ibrahim.(2022). Environmental, social and governance ratings and firm performance: The moderating role of internal control quality. published by ERP Environment and John Wiley & Sons Ltd.
- Nirwanto, Mirza.Zulaikha. Rahardja, H.(2021). Corporate social responsibility disclosure and its relation on institutional ownership: Evidence from public listed companies in Malaysia 2008-2010.
- Omidi, Fereydoun, Rezaei Dolatabadi, Hossein, Mohammad Shafiee, Majid.(2016). The effect of corporate social responsibilities on social performance and consumer reactions in the food industry. Journal of Marketing

Accounting Knowledge & Management Auditing
Vol. 16/ No. 64/ Winter 2027

Social Responsibility and Future Financial Performance: Testing the Moderating Role of Internal Controls Quality

Mohsen Hamidian

Department of Accounting, ST.c., Islamic Azad University, Tehran, Iran

(Corresponding Author).

E-Mail: m.hamidian1348@iau.ac.ir

Abstract

The present study investigated the moderating role of internal control quality in the relationship between social responsibility and future financial performance of companies listed on the Tehran Stock Exchange. The research method of this study is correlational in nature and content, which analyzes the correlation relationship using secondary data extracted from the financial statements of sample companies. In the next step; in order to find answers to the questions posed; information from 90 companies listed on the Tehran Stock Exchange that were selected for a ten-year period (from the beginning of 2013 to the end of 2022) was extracted and the necessary statistical tests were performed on them. The research findings indicated that there was a positive and significant relationship between social responsibility and future financial performance and that internal control quality did not have a moderating role on the relationship between social responsibility and future financial performance.

Keywords: Internal Control Quality, Social Responsibility, Future Financial Performance.